

Molnár Ferenc: Az ördög

A marosvásárhelyi Stúdió Színházban

2008. december 5. péntek

A marosvásárhelyi Színházművészeti Egyetem Stúdió Színházában 2008. december 5-én, pénteken este 7 órától mutatja be első előadását a magiszteri színészosztály. Balikó Tamás rendezésében Molnár Ferenc Az ördög című darabját adják elő. Molnár ördöge nem túlvilági figura, inkább, ahogy Molnár fogalmaz, amolyan "ördög bácsi", de amit levezényel, az kellemesen izgalmas, kellően mulatságos, és néha fölöttébb ismerős. És, mielőtt továbbmenne egy másik történetbe, rendet-rendetlenséget csinálni, még körülnéz, és azt mondja: "Voilà!" - és igaza van...

A huszonkilenc éves Molnár Ferenc, már ismert hírlapíró, de drámaszerzőként még teljesen kezdő, egy bemutatott darabbal a háta mögött megnézi Goethe Faustját és az a frivol gondolata támad: Mephistót frakkba öltöztetni, és belehelyezni egy untig ismert szerelmi háromszög, egy 20. századi pesti evidencia, a férj-feleség-ház barátja hármasba, egy úgynevezett társasági vígjáték közepébe. És Molnár Mephistója, Dr. Kovács néven, 1907-ben megjelenik a színpadon (játssza: Hegedűs Gyula), Az ördög című színdarabban, és fondorlatos trükkökkel, erős élet- és emberismeretével, emberien gyilkos humorával összehoz egy régi szerelmespárt, szétválaszt hazugságon alapuló kapcsolatokat, zűrzavart okoz - és rendet teremt. És mellékesen beröpíti Molnár Ferenc drámaíróját a világhírbe, már 1908-ban olaszul, angolul, németül harmincnál is több színház játssza Az ördögöt.

Molnár Ferenc: AZ ÖRDÖG

Szereplők:

AZ ÖRDÖG: Derzsi Dezső

JÁNOS: Fekete Zsolt-Sándor

JOLÁN: Fekete Réka Thália

LÁSZLÓ: Orbók Áron

SELYEM CINKA: Koncz Andrea

ELZA: Gecse Ramóna

ANDRÁS: Kovács Annamária

Osztályvezető tanár: Farkas Ibolya

Díszlet- és jelmeztervező: László Ildikó

A rendező munkatársa: Porogi Dorka, II. éves e.h.

Ügyelő: Bordi Imre

Rendező: BALIKÓ TAMÁS

Marosvásárhelyi találkozások az ördögi Molnárral és Molnár ördögével

Molnár Ferenc a legismertebb magyar színműíró. Darabjait világszerte játszták és játsszák mind a mai napig Tokiótól Bukarestig, Rómától Londonig, New-Yorkig. És Marosvásárhelyen? A Székely Színház másfél évtizedében nem juthatott hely Molnár polgári, dekadens jelzőkkel minősített dramaturgiájának. Mint annyi más értéket, őt is felejtésre, elhallgatásra ítélte a kommunista kánon.

A zsenit azonban nem lehet örökre elnémítani. Molnár Ferenc a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet Stúdió Színpadán lett Vásárhelyen ismert, sikeres szerző és egyben fontos tananyag is. 1965-ben a Liliom (Kovács György rendezésében), 1982-ben az Apolló L-teremben Az ibolya (Killár Kovács Katalin rendezése), majd 1985-ben A testőr (Gergely Géza felfedezése) nyitotta a sort. 1988-ban Az üveg cipő (a Stúdió mindmáig legnagyobb sikereinek egyike, Kovács Levente rendezésében), 1992-ben a Játék a kastélyban (Parászka Miklós rendezése), majd 1993-ban ismét a Liliom jelentette a folytatást (Kovács Levente). 1995-ben az

egyetem sikerrel szerepelt a budapesti testvérintézet által rendezett Molnár-világfesztiválon. Az Ibolya (Lohinszky Loránd rendezése) mellett nagy felfedezésésként hatott a Budapesten sem ismert, A cukrászné című darab műhelybemutatója (Hunyady László és Kovács Levente munkája). Az egyetem osztályainak műsorában emlékezetes Molnár-etüdök sora jelezte, hogy a magyar színészképzésben kikerülhetetlen a molnári színház. A vörös malom (Farkas Ibolya irányításával), A jó tündér (B. Fülöp Erzsébet vezetésével) a Liliom két alkalommal is (Tompá Klára, illetve Béres Attila vendégtanári programba illesztett etüdjével), az Úri divat (Kovács Katalin vezetésével) az egyes osztályok nevelésében fontos szerepet játszottak. Időközben a Tompa Miklós Társulat is elfeledte vesztégzárát. A Liliom (Babarczy László vendégrendezése), a Játék a kastélyban (Gali László rendezése), majd a Delila (Kovács Levente) jelentette az első lépéseket Molnár felé.

Az ördög bemutatója találkozás Molnár egyik legördögibb, bravúros drámatechnikával megírt darabjával, egyben a világszerte nagy sikereket aratott mű első marosvásárhelyi bemutatója. A darab rangját az is jelzi, hogy Karinthy Frigyes ebből írta egyik legsikerültebb paródiáját, A fenét. Az előadás igazi találkozás az ördöggel - a színművet elolvasni, az előadást megnézni egyaránt élmény lehet. Mindenkit várunk az ördögi találkozóra!

Részletek Az ördög korabeli sajtójából:

"Ő a legkedvesebb pesti szerző, a legvidámabb, a legszellemesebb, a legfordulatosabb... Mit is mondjak még róla? Jelzőt kellene találnom Molnár Ferenchez, holott ma már ő a jelző. A jó vígjátéokra évek óta azt mondjuk: molnárfereci..."

Jób Dániel

"Az ördög a szó legszorosabb értelmében vett színházi szenzációképpen hatott. Megragadta és felvillanyozta a nagyközönséget épp úgy, mint a kritikát, meséjének izgatón érdekes voltával, formájának merészségével és nyelvének szikrázó szellemességével... A darab külső sikerére ráillik az óriás jelző. A szinte páratlan módon fokozódó érdeklődést, amellyel a közönség Az ördög iránt viselkedik, a táblás házak egész sorozata bizonyítja."

Új Idők, 1907. április 14.

"Egy német tudós észrevette, hogy a mai kor már nem kedvez a Faust-problémáknak, és megjósolta, többé nem élednek fel sohasem. Ma élni akarunk és nem tudni. A tudásszomjas Faustot Goethe kegyes szellemei felemelték az égbe, eltűnt a föld színéről, örökre, de Mefisztofelész és Lucifer annál inkább közöttünk maradtak. Csak aludt az ördög, csak fel kellett kelteni százados álmából, s letörve ijesztő szarvait, megfésülve és megmosdatva frakkba kellett bújtatni, hogy újra színpadképpé legyen, és hideg cinizmusával mosolyt és bizsergő borzongást keltsen a csodálkozó emberekben. Az ördög tehát ma is él, de ábrázata nem ijesztő, sötét köpenyét, bizarr süvegét, spádéját sutba vetette, modora hideg és előkelő, igazi comme il faut ember, akinek kitárulnak a szalonok aranyos ajtai, s piruló hölgyek, szerelmes urak gyónnak neki. Kissé megviselte a hatezer év, de azért eleven és fiatal; letett bűvészkedő hajlamairól, nem gyújt lángokat a kupa szélén, a száraz asztalból nem csapol bort, csak a szerelmet szítja, csak a vágyak örök forrását buzogtatja."

Kosztolányi Dezső, Budapesti Napló, 1907. április 11.

Nem szeretem a brutális rendezői gesztusokat

- Interjú Balikó Tamással, Az ördög rendezőjével

- Belelapoztam az elmúlt évek Az ördög előadásainak kritikáiba. A szerzők egyhangúlag azon fanyalognak, hogy a százéves Molnár-darab mint szöveg túlbeszélte, mint történet szirupos, és eltűnt a békebeli polgárság, amely a történet közege, a társadalom, amely számára megszólalhatna. Mi teheti mégis érvényessé a darabot?

Meg kell találni azt a kódot, amellyel ma fel lehet vállalni a darabot. Azt leszögezhetjük, hogy Molnár egyike a magyar drámairodalom óriásainak, csakúgy, mint a nyugatos nemzedékből Szomory Dezső, Szép Ernő. A századfordulón a szecessziós irodalomból kinőtt színpadi szerzőknek nagyon markáns a jelenléte a magyar drámairodalomban, ezt nem szabad elfelejteni. Mi itt, a marosvásárhelyi Színház Művészeti Egyetemen készülő produkcióban nagyon szerencsés helyzetben vagyunk, mert fiatal emberek játsszák a szerepeket. A huszonéves mesteris színészhallgatók tíz-tizenöt évvel fiatalabbak, mint Molnár szereplői.

Az ő egészséges életérzésük, tehetségük, világlátásuk, saját intellektusuk, szexualitásuk és az egymásra gyakorolt hatások könnyen megteremtik azt az érzést, hogy ez a történet ma zajlik. Molnár darabjainak mindig volt valami személyes, magánéleti indíttatása, vagy valami hír, ami apropót szolgáltatott. Az ördög megírásakor egészen biztos, hogy tudomást szerzett a bécsi polgári körökben akkor elhíresült

Sigmund Freudról, aki főleg a férfi-nő kapcsolatok, a házasság elemzésében, kezelésében használta a beszélgetést, a vallomások mint terápiát. Molnár megérezte a módszer furcsa rokonságát a színház művészettel, és beleépítette a darabjába. A darab mottója az lehetne, hogy mennyi hazugság, mennyi elfojtás, a szubegóba rejtett zsigeri indulat marad titokban, mert a látszatoknak, konvencióknak, az egymás iránti tisztelet általános elvárásának akarunk megfelelni. Így civilizáljuk magunkat egy kommunikációra, egy életre. Az ördög pedig kihajszolja, felkorbácsolja a szabad döntést. Ez egy Faust-Mefisztó történet, és Molnár a sajátos, budapesti polgári miliőbe helyezi. Európa ma újra a polgárosodás útját járja, a mai nézőnek ismerős lehet a folyamat. Kitermeli magát az a réteg, amely a társadalmi rang, az anyagi biztonság által belekerül egy nagyon behatárolt életprogramba. Nem árt, ha a színészhallgatóknak van lehetőségük egy mesterkurzuson megismerni ezt a világot és ezt a stílust. Elemzéssel és indoklással szépen rá lehet vezetni őket a megfelelő játéktílusra. Érdekes módon, a primér szinten cukrosnak, bájosnak érezhető mondatok természetes hangzást kapnak abban a pillanatban, ha lelki folyamatok által kikényszerítve szólalnak meg. "A tiszta lelkiismeret olyan, mint a langyos fürdő. Úgy - ül benne az ember." Olvasva érezni helyenként az aforizma-ízt.

Különbség van a szellemeskedés és a szellemesség között. Ha szituatív vagy figurális kapcsolódása van, akkor a szellemesség nem válik öncélú szellemeskedéssé. Erre valók az elemzések, amelynek során élő anyagnak kezeljük a szöveget.

- Kosztümös vagy megjelenésében is mai előadásra számíthatunk?

Olyan jelmezeket használunk, amelyek lényegében nem korhoz kötöttek. A frakk száz éve is frakk volt, és ma is azt viselik a férfiak a budapesti estélyeken. Miután elég erős retró-időszakot élünk a divatban, ugyanúgy kísért a hatvanas évek, mint a szecesszió. Korhű, de nem túlhangsúlyozottan az - erre törekszünk. A muzeális hűség sem jó, és erőszakosan maivá tenni sem szeretném, például mobiltelefon vagy laptop behozásával. Nem szeretem a brutális rendezői gesztusokat, amelyek letolják a néző torkán az értelmezést. Bízni kell a problematika érvényességében, másként Aiszkhüloszt és Shakespeare-t sem tudnánk játszani.

- "Az arcbőre sötét. A haja ékbe font. A szemöldöke kissé ferde" - írja Molnár az ördögről. Az Ön pécsi előadásában Ottlik Ádám játszotta a szerepet, akinek a civil megjelenése, a fejformája jellegzetesen mefisztói. Milyen lesz a marosvásárhelyi ördög, ezúttal Derzsi Dezső megformálásában?

Az ördög furcsa, de semmiképp sem túlvilági. Krakéler figura, aki valami rejtett, de számára kézenfekvő titokkal, akár szellemi fölénnyel bír. Sokan kísérleteznek azzal az életben is, hogy másak, különbözőek legyenek - ő tényleg az. Másként használja önmagát, az élet leélésének más módját választotta, mint a környezete. Egy erős attitűdből szemlélve nyúl bele a közösség törvényszerűségeibe. Intrikáival, provokációival fontos döntésekbe szól bele, domináns személyiséggé válik.

- A megjelenésében lesz valami ördögi?

Megpróbáljuk megtalálni azokat a gesztusokat, amelyek az előadás kialakuló konvencióihoz képest árnyalatnyi zökkenést, disszonanciát okoznak, épp csak annyit, hogy más fénytörésbe helyezték a figurát, elbizonytalanítsák a nézőt. A ki- és belépegetés egyensúlyát kell megtalálnunk.

- Ön színész, rendező, színházigazgató a Pécsi Nemzeti Színházban, színésztanár a Kaposvári Egyetemen. Hogyan született meg ez a munkakapcsolat, miért találta izgalmasnak, hogy az itteni diákokkal dolgozzon?

Az idei Pécsi Országos Színházi Találkozó idején érkezett a felkérés. Béres András barátom bemutatta az utódját, Gáspárik Attila rektort, aki felvetette egy meghívás lehetőségét, és hamarosan jött is a konkrét felkérés. A tanítás négy-öt éve beépült az életembe. Júniusban az első évet végezte az osztályom - tudtam, hogy akikkel itt dolgozni fogok, azok túl vannak az ötéves képzés első részén, és mesteri szinten folytatják tanulmányaik. Nagyon sok jót hallottam róluk Béres Attila rendező barátomtól, aki tavaly tartott nekik workshopot. Nem volt kétség afelől, hogy vállalom a felkérést. A nehézség az volt, hogy egyeztessük az időpontokat, hiszen állandó kötelezettségeimnek is eleget kell tennem.

- Hogyan oldotta meg, hogy a munka ne akadjon el olyankor sem, ha Ön nincs itt?

Amikor a felkérés megtörtént, jeleztem, hogy négy héten keddtől szombatig tudok itt lenni. Ez abban az esetben elegendő, ha van egy segítségem, aki a másik négy hétben foglalkozik a színészekkel, hogy ne maradjanak gazdátlanul. Aki végigcsinálja velem a kurzust, és nem mond ellent a gondolatmenetemnek. A rendezőszakosok közül választottam egy társrendezőt,

Porogi Dorkát, akinek történetesen tanítom a testvérét Kaposváron.

- Korábban nem látta színpadon a hallgatókat. Hogyan készítette a szereposztást?

Rengeteg fényképet küldtek, és sokat beszélgettem Béres Attilával. A felkérés úgy szólt, olyan darabot válasszak, ami a színészre helyezi a hangsúlyt. Azt kerestem, hogy mindegyiküknek hasonlóan fontos szerepet tudjak adni, és Az ördög ezt lehetővé teszi. Borzasztóan tetszik, ahogy ezek a húszéves gyerekek nyersen, őszintén megszólaltatják Molnárt.

Kérdezett: Boros Kinga

Forrás: Színházművészeti Egyetem, Marosvásárhely